

MODERNA HÄSTKRAFTER

Föreningen
**SVERIGES
HÄSTKÖRARE**

Medlemstidning för föreningen Sveriges hästkörare - Årgång 25, nr 3 2022

TEMA

OVANLIGA RASER

På
KUSKLOCKEN
med Jan Bång

Så tillverkas en arbetssele, del 3

Arbetshästen - framtidens jordbruk, del 2

Rapport från Mittiamässan & Elmia wood, Hästoria, Stalltips m.m.

Styrelse

Ordförande

Tom Meurling (A.U., BRUNTE)
Veckholms-Väppeby 2
745 99 ENKÖPING
073-681 31 34
ordforande@hastkorare.se

Vice ordförande

Siri Berg
Kastsjöstigen 17
804 26 Gävle
0724491089
SiriBerg@live.se

Sekreterare

Lars Hellsten
Lindösen Grymmakärret 35
545 92 Älgåräs
070-2577499
hellstenlasse@gmail.com

Övriga ledamöter

Erik Sundin
Näset 1
794 92 Orsa
070-5486229
eos.sundin@gmail.com

Emely Lönnberg

Solgårdsvägen 7
739 31 Skinnkatteberg
076-2100839
emelylonnberg@hotmail.com

Håkan Fingal (AU)

Nybygget Rudu 15
561 92 Huskvarna
073-906 21 36
hakanfingal@gmail.com

Marie Nyström

Tvärgatan 9
796 90 Älvdalen
0730791221
marie086@hotmail.com

Ersättare

Stella Nelson
Lilla Haga 263
732 72 Fellingsbro
070-32417
stella59nelson@gmail.com

Peter Forsberg

Syrholmsvägen 23
786 23 Dala Floda
072-5222400
peter70forsberg@gmail.com

Lennart Östberg

Specksta 159
864 91 Matfors
070-3950950
jansaslennart@yahoo.se

Redaktion Moderna Hästkrafter

Redaktör

Siri Berg
(se styrelsen)
redaktor@hastkorare.se

Redaktionsgrupp

Hampus Jansson
0730763170
hampustjansson@hotmail.com

Per Madestam

073-093 26 46
per.madestam@naturnarahastkraft.se

Ellen Norrby

073-5675504
valdebruksastar@gmail.com

Layout/grafisk form

Simon Rimshult
Stekarekärret 1
544 91 Hjo
070-3464169
simon@rimshult.com

Ansvarig utgivare

Tom Meurling

Valberedning

Jonas Lindh, sammankallande

0763468077

Tommy Johansson

0702-387634

Jessica Bergqvist

0706-627237

Utbildningsgrupp

Lena Erkers

Nittsjö 78
795 91 Rättvik
0248-175 31
lena.erkers@edu.rattvik.se

Elisabet Olofsson

Faluvägen 222
795 90 Rättvik
0706-966442
elisabet.olofsson@rattvik.se

Tom Meurling

(se styrelse)

Representater FECTU

Tom Meurling

(se styrelse)

Hemsida www.hastkorare.se

PR-ansvarig

Lars Hellsten

(se styrelse)

Kassör/medlemsregister

Erik Sundin

(se styrelsen)

Entreprenörsgroup

Tom Meurling

(se styrelsen)

Håkan Fingal

(se styrelsen)

Kuskutbildningen

Tom Meurling

(se styrelsen)

Valacken Taranis är av rasen Boulonnais. Han är 16 år och 163 cm i mankhöjd, det är lite lägre än vad som är rastypiskt men han väger ändå ca 1000 kg. Foto: Beatrice Sjöström, Boulonnais of Sweden

Redaktionsspiltan

Föreningen fyller 35 år i år och i detta nummer får ni, i på kuskbocken, möjlighet att bekanta er med Jan Bång som tidigt var engagerad i föreningen. En annan person som tidigt hade stor betydelse för föreningen är Hans Sidbäck. I samband med att detta nummer av mh kommer i era brevlådor och brevinkast kan ni även ta del av Hasses tankar. Läs mer på anslagstavlan! Både Jan och Hasse har stora kunskaper och jag hoppas att ni njuter av att få ta del av dem!

I detta nummer av MH visar Tom bilder från sin resa till USA, och Skaraborg rapporterar om aktiviteterna de haft. I stalltipset finns en kurs i hur man åtgärdar ett axialglapp och i hästoria får ni lära er lite jämtska. Bland det som har hänt presenteras vad hästkörarna gjorde på Elmiamässan respektive Mittiamässan.

Jag vill i detta nummer rikta ett extra tack till föreningens sekreterare Lars Hellsten som till detta nummer bidragit med en beskrivning av ett arbete i skogen samt tips om en detalj att använda utanför hästkörningen, (fyndigt!). Tack också till Emely Lönnberg som har med sin nästa del av så tillverkas en arbetssele i detta nummer. Har du en kärra eller vagn där skakeln bör fästas högt på arbetsselelen? Beställ skakelöglor av Emely eller någon annan av alla duktiga läderantverkare som finns runtom i Sverige!

Paul har skrivit, och Anna översatt, andra delen av Arbetshästar - framtidens jordbruk! Sådan lyx att vi får ta del av den intressanta informationen. Vill du läsa del ett igen? Gå in på hemsidan och klicka på "rapporter" som finns under rubriken "information"!

Tanken var att i detta nummer presentera några av de lite ovanligare hästraserna. Vi fick ett bidrag från Boulonnais of Sweden, tack för att vi får ta del av en ras som aldrig tidigare varit med i MH!

I nästa nummer ska vi ha med en almanacka och jag ser fram emot att få se era fina bilder. Skicka gärna in bidragen till redaktor@hastkorare.se redan nu!

Siri Berg
Redaktör

I detta nummer!

- 4** Ordförande har ordet
- 6** Hästoria
- 7** Anslagstavlan
- 8** Tema: ovanliga raser
- 10** Inbjudan till onlinesymposium
- 11** Mittiamässan
- 12** På kuskbocken med Jan Bång
- 17** Arbetshästen -framtidens jordbruk, del 2
- 21** Stalltips x2
- 22** Blädning i sumpskog
- 24** Så tillverkas en arbetssele del 2
- 27** Stalltips
- 28** Elmia wood
- 29** Radannons
- 30** Insändare: rapport från Skaraborg
- 31** Distriktsombud
- 32** Arbetskläder & I nästa nummer

Ordförande har ordet

Hej igen alla brukshästentusiaster!

Det är början av augusti när jag sitter vid datorn och skriver det här. Flugsäsongen har satt igång på allvar och alla eventuella felstavningar är flugsmällans fel! Det blir en reseberättelse den här gången. Som jag har skrivit ett antal gånger förut har vi, ett gäng, försökt komma över till USA för att vara med på Horse Progress Day (HPD). Arrangemanget brukar gå av stapeln i skiftet juni, juli och platsen vandrar runt mellan sju olika stater och platser. Vi har fått ställa in på grund av Covid och även i år var det oklart. När väl inreserestriktionerna till USA släppte hade de flesta intresserade redan andra planer för sommaren. Till det kom trasslet med nya pass och det var länge oklart om jag kunde åka. Efter en lyckträff fick jag tag i en tid och fick ordnat ett nytt pass. När passet kom skulle en visumansökan godkännas och en biljett inhandlas. Dagarna innan avresa fanns allt på plats och jag kom iväg. Precis som förra gången jag var där var alla lite på tårna för att ordna allt inför mässdagarna. De jag bodde med är i allra högsta grad medverkande då de tillverkar en hel del redskap för häst.

I år var eventet i södra Indiana så det var en sju timmar lång bilresa enkel väg. På fredag drog det hela igång i strålende solsken och det fanns en hel del att titta på, på skogssidan kunde jag konstatera att det här med 8-hjulsvagnar inte var något nytt! Stockarna var av grova dimensioner och när de väl fått upp stockarna på vagnen sattes det för åtta rejäla hästar för att dra det hela. Man kör gärna långstock och lunnar fram till upplag för aptering och vidaretransport. Det fanns en del lunningsredskap men jag såg ingen griplastarvagn. Jag pratade med en av arrangörerna och han ville gärna se svenska skogredskap då vi har ett gott rykte när det gäller skogskörning med häst.

På växtodlingssidan finns det i USA många intressanta redskap för alla sorters jordbearbetning, skörd och vallslåtter. Ett redskap jag gillade var en "modern" huxflux utan kedjor och stag i metall. Den var istället tillverkad av plast och gummi vilket gjorde den helt tyst med en mjuk gång. De olika motorförställ som finns tenderar att bli större och med starkare motorer, och jag såg några hästar som fick slita ont för att få med sig redskapen. Man kunde även konstatera att stålpriserna och dollarn har gått upp kraftigt så en I&J slåttermaskin som jag köpte för några år sedan kostar idag över 100 000:-, och så ska frakt-

firman ha sitt på det. Ett alternativ som jag fick prova på att köra var en renoverad parmaskin där alla lager, bussningar m.m. var utbytta. En sådan kan man köpa för under halva priset. Vi hann även med flera besök i affärer och hos andra hästfolk vilket alltid är kul.

2024 går HPD av stapeln i Lancaster, Pennsylvania, därefter Mt Hope, Ohio år 2027. Det är nog de bästa alternativen för en samlad resa. Jag återkommer så småningom.

Hemma i Sverige igen har jag ägnat mig åt slåtter varav en stor del tillsammans med en kuskelev vilket var väldigt kul. Enda problemet var värmen fram på eftermiddagen så det blev till att gå upp väldigt tidigt för att sedan avbryta vid lunch då temperaturen steg mot 30 grader. Det blev sköna eftermiddagar med bad och vilstol. Det har även hunnits med någon körkurs och ett studiebesök från en lokal nätverksgrupp, och snart blir det körläger med huset fullt av elever. Efter USA-resan uppkom önskemål om att odla skägg inför en filminspelning, men när den började närma sig meddelades jag att bara hästen skulle vara med i bild. Då åkte skägget av vilket var skönt!

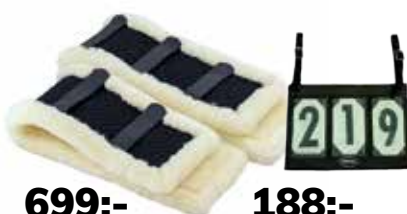

Hälsningar Tom Meurling

199:-
Körhuvudlag
med nosrem
Art nr 2022

699:-
Selunderlägg
Art nr 6137

188:-
Nummerhållare
Art nr 6076

188:-
Fodrad
allroundhandske
Art nr 14164

69⁵⁰
Ridstrumpa
Art nr
160590

685:-
Körtäcke
Art nr 7082

1595:-
Baksele
Art nr 603003

Börjes
TINGSRYD

Vi har produkter för dig
som sysslar med körning

+

ALLT INOM RIDSPORT

Till dig, din häst och till stallet.
Vi erbjuder ett brett och prisvärt
sortiment som ständigt
kompletteras med nyheter.

borjes.se

Kunskapen i att köra häst är ett immateriellt kulturarv, en kunskap som funnits länge, som används idag och fortsätter att utvecklas. Även dialekter och språk är immateriella kulturarv och i detta nummer av MH kombinerar vi hästkörning med jämtska. Den ena texten kan du läsa på både svenska och jämtska, i de andra två hoppas vi att du kan klara det själv!

Man kan nästan fundera

Man ska inte göra jämförelse mellan gamla tider och nutider, men visst kan man väl fundera över vad som händer nuförtiden, och det är ingen som kommer undan förändringarna... Det var stor förändring i min barndomstid när bilen kom och trängde ut häst och trilla från vägarna. Men nu är det väl frågan om det inte är dags att ta ut märren och betsla henne. Någon gammal trilla har ni kanske i någon loge. Ja, det lär väl inte vara annat att göra när en liter bensin börjar på att kosta lika mycket som en liter brännvin kostade förr i tiden... Då kan man nästan ha orsak att fundera... Det är snart ingen som har råd att arbeta heller, för det är för dyrt att köra bil, om man är bosatt några mil från arbetsplatsen. .. Så det är på fullaste allvar som jag föreslår att ni ska betsla märren och sätta henne för trillan, när ni ska ut nåt ärende någonstans. Havremotorn är alltid pålitlig och billig i drift, dessutom gynnas ju bönderna.

Pojken:

Här ska du få en sockerbit Pälle.

Hästkaren:

Det är tur att vi har havremotorn att ta oss fram med.

På jämtska:

Man kan föjan undres

Man kan ske'nt håppå jam-för gammeltiia ma nuti-in hella, man visst kan man fel undres öve nå såm håppå hänn nuförtiia, å de e ingen som släpp una förändringom... De va stor e olmvälkning i mien småpojkar nar automobiln kommeå trängt ut hästen å trilla fravejgom. Man ere fel frågan om int de e sa dags te ta ut mära å betschel på a, Na gammal trill tö da fel kanske ha häri nan loo. Ja de lä lil myttje som en liter brännvin koste gammalt, då kanman föjan börj på a undres... De e snart ingen somha rå ma te arbejt hella, för de våhl för dyrt te kör bil, om man bor nar mil efrå ärbesplassa... Sa de e ahlvaruo nar je säj atte da ske beschl mära å sätta för trilla, nar de skeut på na eran at na håll... Havrenotorne ahlten pålitlen å billig i drift, åsså gynna da ju böran.

Hovslagarn

De kunn vä bysman som skött den syssla – De fanns int'en häst han int'klare ta'å sko. Om dom vrenskes å slog opp så kunn'en konstra te få dom lugn. – Hästan som hadd spatt ti bej-na va svårskodd. De känne på ryggen te sko en häst – hovan skull skäres å raspes så att sko'n passe in, sän slog'en fast'en mä hästskosaum. De tåld att greva på sko'n bejt fast när bonn komme frå maelmara mä kvärnlasse (mjölsäckan) å de va motluta – De skull visst va lyckosamt te sätte opp en hästsko omma döra der man bodd.

Te 'LITTE I TÖMMERSKOJA

A'verskinga börje på förjulsvintra å håll på mä'ns de va na'fö'r rätt basvejgom. – De va frågan om te driv fram sa myttje tömmer som möjla. Häggaran skull si te å håll körran mä tömmer, ännars vårte dom fröj'n å grino. Vare kahallt, djupsnön å spätt – bäschen, sa vare'int sa lätt, för de va myttja ränn-bäsching på den ti'n – Tömmerkörran va noga på ätt häggaran skull "ställ" (dra ihop virket) sa de skull väh'l lättsammarte broschel fram tömre he' dat basvejgom.

Texten "Man kan nästan fundera"/"Man kan föjan undres" är hämtad ur boken Olas Jamtskola (1991, Östersund: Jamtli förlag) och "Hovslagarn" samt "Te 'litte i tömmerskoja" är sidor ur Jämtkluringar (1978, Östersund: Berndtsson). Författaren Ola Gerhardt föddes 1920 i Husås. Han var riksspelman på fiol, reklamtecknare samt målare och har gjort både text och teckningar till böckerna. Böckerna bidrar till bevarandet av jämtskan, och här ser vi exempel på hur hans verk även medverkar till bevarandet av hästkörarkonsten.

Facebook

Visste du att föreningen har en facebookside? Den heter Sveriges Hästkörare riks. Ett av syftena med facebooksidan är att vem som helst ska kunna ställa körrelaterade frågor som andra inom föreningen sedan svarar på. Välkommen med dina frågor och funderingar!

Entreprenörsregister

Har du anmält ditt företag i brukshästcentrums respektive FSHKs entreprenörsregister? Nu finns även skogsportalen.se där du som arbetar i skogen eller med upplevelser kan registrera ditt företag, eller kanske hitta någon som utför avverkning att samarbeta med.

Nybliven pensionär

Hans Sidbäck har kört häst i princip hela livet, skrivit böcker, bedrivit forskning, kört in hundratals hästar, varit med att starta upp FSHK... Nu har Hasse gått i pension och föreningen visade sin uppskattning av hans engagemang och arbete med graverade vinglas. I samband med det spelades en intervju in. Tom intervjuade och Hasse berättade om sitt häskörarliv och olika minnen. Det lärorika och unika materialet finns i Emil Bolin och Håkan Fingals podd hästkörarsnack. En länk ligger ute på föreningens hemsida, hastkorare.se.

På HästSverige.se kan du läsa en artikel om Hans Sidbäck.

Stort tack Hasse för allt du gjort!

*Foto: Viktor Wrangé,
www.wrangedesign.se*

BOKTIPS!

Vi vill tipsa om två böcker att stänga in sig med i höstmörkret. Vinterhalvåret är perfekt för utbildning och förberedelser inför kommande odlingsäsong!

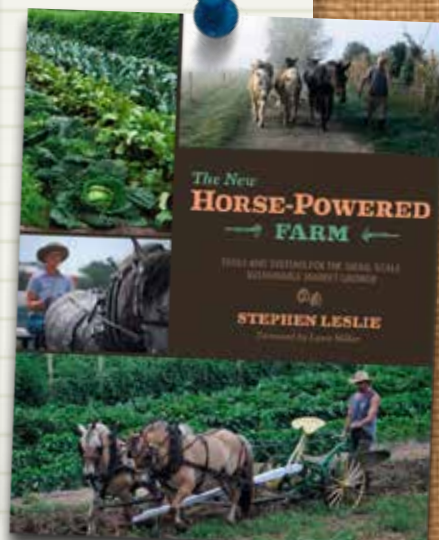
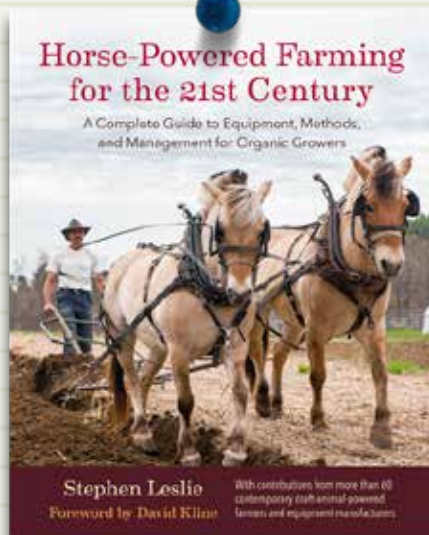

Foto: Elin Navén

I detta nummer av tidningen finns endast en artikel på temat. Temat är som rubriken lyder, ovanliga raser, och tyvärr kom endast ett bidrag från er läsare. Har du t ex en islandshäst, shetlandspionny, åsna, friser eller ett halvblod som du kör med? Vi i redaktionsgruppen vill ha information även om mindre ovanliga raser som nyttjas till körning. Välkommen med ditt bidrag!

Alexander och Beatrice Sjöström, Boulonnais of Sweden

Vi har fyra stycken hästar av en fransk kallblodig ras som heter boulonnais/boulognesare. Ursprungligen har de använts för fisktransporter från norra kusten till Paris. De är framavlade från arabiskt fullblod, andalusier och lusitano och räknas därför till de lättaste av de tyngsta draghästarna. De har tre utmärkta gångarter och beskrivs som uthålliga, de kan transportera varor långa sträckor i god fart. Vår största boulognesare är 170 cm i mkh och väger ett ton. Hästarna är lugna men även eldiga och väldigt samarbetsvilliga. Vi har ston, en valack och en ung hingst och våra hästar är hittills väldigt rastypiska. Rasen är utrotningsshotad och det finns idag ungefär 1000 individer i världen. Majoriteten boulonnais finns i Frankrike men det finns även några i Tyskland, USA och Fin-

land. I Sverige finns åtta individer. År 2021 föddes totalt cirka 150 föl, tyvärr är det svårt med aveln pga av hög inavel. I Frankrike tävlas rasen ofta i maraton och pulling. Innan Covid-19 arrangerades Route Des Poissons årligen i Frankrike där arbetsraser kunde tävla den ursprungliga rutten från kusten mot Engelska kanalen till Paris. Boulonnais är en ypperliga allroundhäst lämpad för både körning och ridning. Vi håller på att köra in våra fullvuxna boulognesare, hittills har vi dragit doningar, stockar i skogen, släde och maratonvagn. Gå gärna in på instagramkontot [boulonnaisofsweden](#) för att veta mer!

Online Symposium November 5 and 6, 2022

As part of our transnational Leader project, we are pleased to invite you to our online symposium, with current reports from research all-around the world, background knowledge and best-practice examples from European smallholdings.

Participation is free of charge and registration is possible until October 28, 2022 via the following link:
<https://forms.gle/59D54TtpHMMcsU1z6>

After your registration, the link to participate will be sent to you automatically.
For further information, please contact
schaffmatpaerd@pt.lu

Saturday, November 5 (Central European Time)

- 09:30 **Sarah Mathieu – Leader Lëtzebuerg-West / Paul Schmit - Schaff mat Päerd (Luxembourg)**
Horsepower – Innovation in small-scale agriculture and gardening
- 10:10 **Katy Fox - Mycelium Ecosocial Design Consultancy (Luxembourg)**
Permaculture Design - Possibilities and Limits for Localising Production
- 10:50 **Wiebren J. Boonstra - Uppsala Universitet (Sweden)**
Going back to horses? Farming for post-fossil fuel societies
- 11:30 **João Brandão Rodrigues – Fectu (Portugal)**
Animal traction in the Iberian Peninsula - good examples to follow
-
- 13:00 **Walter Franco - Politecnico di Torino (Italy)**
Small is still beautiful - Developing appropriate machines for mountain peasant farming
- 13:40 **Paul Schmit – Schaff mat Päerd (Luxembourg)**
Living horsepower - Animal welfare and draught efficiency in modern implement design
- 14:20 **Lynn R. Miller – Small Farmer's Journal (USA)**
Animal Power, Regenerative Agriculture, and the Responsibility of Community Journalism

Lunch break

Sunday, November 6 (Central European Time)

- 09:30 **Sarah Mathieu – Leader Lëtzebuerg-West / Paul Schmit - Schaff mat Päerd (Luxembourg)**
Horsepower – Innovation in small-scale agriculture and gardening
- 10:10 **Anna Garré - Stockholm Resilience Centre (Sweden)**
Farming with Draft Animals - Using Retro Innovations for Sustainable Agrarian Development - A Case study in N. Italy
- 10:50 **Ranko Gantner – University of Osijek (Croatia)**
Integration of green manuring with animal traction can contribute to sustainability of agriculture
- 11:30 **Jelmer Albada – Gaast'sperges (The Netherlands)**
How horse farming experiences abroad led into an own Frisian homesteading
-
- 13:00 **Pit Schlechter – Fectu (Luxembourg)**
Relying on animal traction: a way to failure or success
- 13:40 **Tim Harrigan – Michigan State University (USA)**
Draft Relationships for Animal-Drawn Tools and Implements
- 14:20 **Hugo Sanhueza – Grupo de trabajo tracción animal (Colombia)**
Assessing the adaptability and use of work horses to local environmental conditions in Colombia

Lunch break

Mittiamässan

Det kom en fråga från Mittiamässan i Ljusdal om FSHK kunde vara med och göra något med brukshästar. Med hjälp av de lokala entusiasterna Ante och Martin med hästarna Knott och Blondie plus några till förevisades olika skogredskap under två dagar i augusti. Platsen vi fick var en grusplan och några högar flis så det gick inte att göra så dramatiska förevisningar men med fantasi och glatt humör blev det bra ändå. Det kom en jämn ström med besökare förbi för att kolla, klappa, prata häst och gamla minnen vilket var trevligt. Hälsingland är ju ett skogslän där åtskilliga lass virke har flyttats med häst så det var inte någon som inte hade kört eller hade en pappa som kört i skogen. Under lördagen fick vi åtskilligt med regn och under de värsta skurarna fick vi ställa oss i skydd och försöka se positivt på tillvaron.

På
KUSKBOCKEN
med
Jan Bång

Fotograf, samtliga bilder i reportaget: Nils Andersson

1. Hur kom du först i kontakt med Föreningen Sveriges Hästkörare?

Jag var med när den bildades i Jönköping. Jag körde på skogsmässan på Elmia och innan mässan drog igång så hade vi ett möte där föreningen bildades, det var runt 1986-1987. Jag har även varit ordförande i föreningen i 6 år.

2. Vad har du/ni för hästar och vad kör du/ni?

Jag lever på att köra professionellt i skogen. Hemma på gården görs allt arbete med häst, vi har ingen traktor. Vi är helt självförsörjande på grovfoder och havre. Nu har jag tre ardennerhästar sedan några år. Mirakel, "Putte" är 19 år och har jobbat i skogen sedan 5 års ålder. Matador, 12 år, är parkamrat till Putte och så har jag Lennart, 6 år, som precis har börjat gå för griplastare. Han har gått i jordbruk tidigare. Min bror har fyra ardenner och vi samarbetar mycket. För mig är inte rasen viktig, utan det är individen och dess egenskaper som är viktiga. Jag har tidigare haft nordsvenskar och fjordingar som har gått i både jordbruket och i skogen. Jag har även haft halvblod som jag har tävlat hoppning med under 15 års tid. Jag tycker att det är viktigt att vi kan blanda oss över rasgränserna, det var därför föreningen bildades. Rasföreningar finns redan, Föreningen Sveriges hästkörare är öppen för alla som kör häst, oavsett ras. Utöver min bror så samarbetar jag med Mikael Fredriksson i skogen.

3. När och var blev du först "hästbiten"?

Min far har kört skog med ardenner, och hans far innan det. Runt 1963 började jag hänga med i skogen och sedan har jag blivit kvar, då var jag 8 år. Far dog 2017 och har varit med fram till dess. Själv började jag försörja

mig på att köra skog direkt efter 9an, och har kört i skogen varje dag sedan dess. Med undantag för när jag gjorde värnplikten och när jag var på Flyinge ett år 1974. Jag har aldrig behövt vara arbetslös!

Min första egna häst var ett halvblod från Tyskland. Den hoppade jag med, men jag körde den också mycket. Bland annat i skogen och på bröllopskörningar.

4. Vad är som driver dig/er att använda hästen?

Djurintresset helt klart, jag har ett djupt intresse för just hästen. Det finns nog i generna sedan långt tillbaka då även min far och farfar körde häst. När jag började köra professionellt redan 1970 så fanns det ett miljötank. 1975 var en stor oljekris och då var det aktuellt med häst i skogen, hästar behöver ingen diesel för att ta sig fram. Sedan har jag alltid älskat att vara i skogen, det har gått lite hand i hand det där. Att få vara med hästen i skogen är det bästa av två världar!

5. Vilken är din/er favoritkörning och varför?

Sitta på griplastaren och köra virke. Något av det härligaste är att köra i skogen en fin oktobermorgon när solen tittar fram. Eller på vintern när det är lite lagom med snö och kallt. Då mår man gott.

Jag har även tävlat i bruks och skog, nu tävlar jag inte skog längre pga dåliga knän. När det kommer till tävling så måste man komma ihåg att är det viktigaste är att man deltar och inte att man vinner. Man lär sig så mycket på att bara vara med, särskilt av att se andra kuskar. Det tycker jag är viktigt att belysa!

6. Vad har du stående längst fram i ditt vagnslider och vad använde du det till?

Det blir nog lite jordbruksredskap och en helt vanlig vagn och kälke till inkörning. Annars är det skogsvagnen, men den står ju i skogen året runt och inte i vagnslidret.

7. Berätta något speciellt häst- eller körminne du/ni varit med om.

Oh! Jag kan berätta hur mycket som helst! Jag hade en nordsvensk för länge sedan, Gulding hette han. Vi lunnade fram stockar till en skogsmaskin som stod en bit bort. Plötsligt trampade han ner i en tjärstubble, trillade, satt fast och kom inte loss. Han låg i kläm mellan två grova rotben. Jag hade inte med mig motorsågen ut i skogen och tänkte "vad tar jag mig till?" Jag sa "jag har min motorsåg i bilen, ligg stilla så att du inte bryter benet så springer jag ner och hämtar den." Det var två kilometer till bilen och jag sprang allt jag kunde. När jag

kom tillbaka så låg han helt stilla och gnäggade åt mig. Jag sa till honom "ta det lugnt, jag skall bara rädda dig". Det ena rotbenet låg över benet på honom men han låg helt stilla medan jag sågade loss honom, det var bara ett par hårstrån som rök av. Sedan kom han loss. Jag är helt övertygad om att han förstod vad jag sa, han litade på att jag skulle hjälpa honom.

Jag har även kört Flyinges halvblodshingstar i par, det var också en speciell upplevelse.

8. Har du/ni något råd till alla som håller på/vill hålla på med hästkörning?

Man får säga som många andra på kuskbocken redan har sagt. Det viktigast är att ta hjälp av rutinerade kuskar och instruktörer. Öva ordentligt på varje steg i inkörningen tills det verkligen känns tryggt. Kör hellre 10 gånger för mycket på varje steg istället för att ha bråttom till att komma i vagn. Det är så lätt att något händer, de är ju flyktdjur och det ligger i deras natur att springa ifrån det som känns lite läskigt. När du hållit på med hästar och inkörning länge så kommer det förr eller senare vara någon häst som sticker för dig, eller som inte fungerar som körhäst. Det är inget att skämmas för, det händer förr eller senare,

ta det inte som ett misslyckande. Jag brukar ha citatet "Där konsten slutar tar våldet vid" med mig i all min hantering av hästarna. Vi måste bygga trygghet och förtroende och det raseras så fort man tar till våld. Mitt allra viktigaste tips blir att öva, öva, öva. Alla är oerfarna i början. Har man kört en lugn och trygg häst så kan man tro att man själv är rutinerad, men alla hästar är individer så nästa häst kan plötsligt få en att känna sig som nybörjare igen. Ta då hjälp direkt om du känner att du inte riktigt klarar ut det. Tro aldrig att du blir fullärd! Ju mer man håller på, desto mer förstår man hur lite man kan.

9. Har du något ämne du skulle vilja ta upp på ett framtida Hästkörarseminarium eller i Moderna Hästkrafter?

Det finns hur mycket som helst! Men de har varit duktiga på att ta upp många olika ämnen både på seminarium och i tidningen. Utveckling av redskap är alltid aktuellt. Jag vill gärna ha dem så lätta som möjligt, både för skogskörning, men också trädgårdsredskap och jordbruksredskap. Inkörning och utbildning av hästar kan man aldrig lära för mycket om. Det behövs alltid inkörda och utbildade hästar.

10. Vem vill du/ni se på Kuskbocken i nästa Moderna Hästkrafter?

Niklas Spetz, han är en god vän som vi samarbetar med. Han bor utanför i Ulvestorp utanför Gislaved.

Vi tackar Jan Bång för hans bidrag och hälsar Niklson Spetz varmt välkommen till nästa nummer!
/Redaktionen

Arbetshästar - framtidens jordbruk!

DEL 2

Ursprunglig text på engelska: Paul Schmit
Översättning: Anna Einemo

Testkörning av SmP Kombi-Roll 2.1 med tre vältar med Svenska ardennerhvalacken Wilmer i Jäla, Sverige. (Foto Paul Schmit 2019)

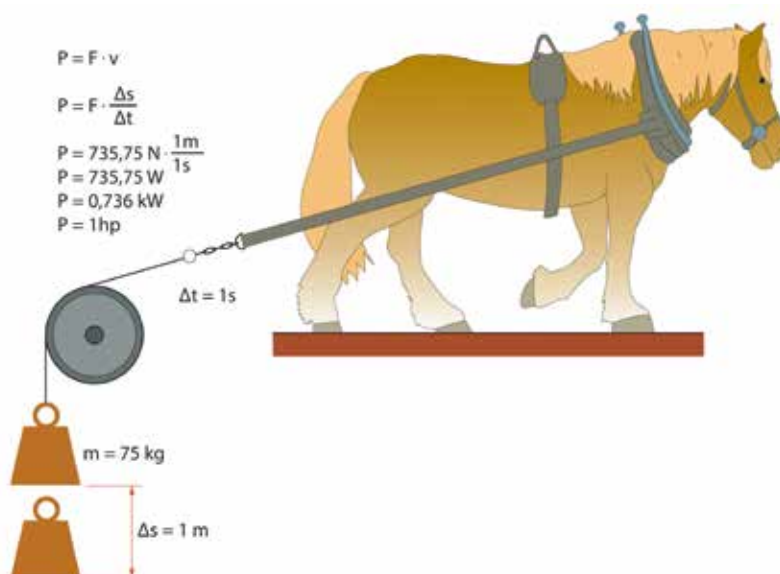
Riktiga hästkrafter

Energiomvandlingen hos en arbetshäst motsvarar en bio-motor som omvandlar kemiskt bunden energi, i form av hästens foder, till mekanisk energi. Det viktigaste här är det faktum att denna energi är mycket begränsad för konstant och långvarigt arbete. För att uppnå en optimal effektivitet i hästens energiomvandling, och med hänsyn till djurvälfaerden, bör all extra tyngd i draget elimineras.

Det finns säkert många uppfattningar bland brukshästfolk om en arbetshästs verkliga dragkapacitet. Författaren har gjort egna elektroniska mätningar under fält- och skogs-försök med varierande redskap och brukshästraser i åtta europeiska länder sedan 2010. Med slutsatser från dessa samt en omfattande litteraturstudie, skulle ett referensvärde på 1,2 hk (0,88 kW) kunna betraktas som den genomsnittliga kontinuerliga kraften hos en medelstor

draghäst (dvs nordsvensk eller svensk ardenner) i ett längre arbetspass. Detta motsvarar en dragkraft på omkring 0,78 kN (dragmotstånd 80 kg) vid en vanlig arbetshastighet på 1 till 1,25 m/s (3,6 till 4,5 km/h). En arbetshäst utan överdriven belastning, som används flera dagar i följd i jordbruk, skogsbruk eller trädgårdsar-

bete kan generera denna dragkraft. Tillfälligt högre dragkrafter, över 0,98 kN (dragmotstånd 100 kg) kan uppnås, men endast med tillräckliga pauser under arbetet, t.ex. under skogsarbete. Dessa värden bör alltid guida oss vid utveckling eller utvärdering av nya hästredskap.

Slutligen betyder detta att James Watts antaganden om hästens verkliga hästkraft fortfarande är giltiga. År 1972 blev termen "hästkraft" förklarad föråldrad genom EEG-direktiv, då den ersattes av kilowatt som den officiella kraftmätningseenheten. Faktiskt kommer definitionen av termen "hästkraft", myntad av den skotska ingenjören James Watt vars namn alltid associeras med ångmotorn, från slutet av 1700-talet. För en bättre förståelse för arbetshästarnas prestationer borde vi dock fortsätta använda definitionen av den metrisk hästkraften. Hästkraften är dragkraften multiplicerad med arbetshastigheten. Enligt James Watt definieras en metrisk hästkraft som den kraft som krävs för att på en sekund lyfta 75 kg massa en meter mot jordens gravitationskraft. I grund och botten gör det ingen skillnad för hästen om lasten lyfts med hjälp av ett lyftblock eller dras upp för ett lutande plan, om dragkraften och dragvinkeln är densamma. Alla dessa värden kan variera en aning beroende på ras, utbildningsnivå och kondition. Oerfarna hästar har en tendens att öka sin hastighet med ökat dragkraftsbehov, vilket, förutom säkerhetsaspekten, är kontraproduktivt eftersom de tröttnar fortare. Här behöver kusen inverka lugnande. Detta är särskilt tydligt när lasten skall sättas i rörelse. Även för lätta jordbruksredskap, släpande eller på hjul, kan dragkraftstoppen vid igångsättningen nå 3 kN. Även om det bara är för millisekunder motsvarar detta en belastning på nästan 300 kg på hästens lokstad. Under skogsarbete kan dessa värden lätt dubblas. Särskilt under detta moment i dragarbetet krävs kuskens skicklighet och uppmärksamhet. Ju högre dragkraft som krävs, desto lägre bör arbetshastigheten vara, och vice versa. En travhäst till exempel, utvecklar mycket hög kraft trots att den drar mycket låg vikt. Där är hastigheten dominant. Arbetshästar utgör motsatsen.

Nydesignad vält

För att förbättra jordens struktur inför plantering och sådd utvecklades 2011 en ny såbäddskombination, eller culti-mulcher som dessa redskap kallas nuförtiden i USA, döpt till SmP Kombi-Roll 1.0. Detta redskap var inget annat än en kopia av modern

Förberedande av såbädd med culti-mulcher SmP Kombi-Roll 1.0 med svenska ardennerstoet Jasmine i Tuntange, Luxemburg. (Foto Paul Schmit 2015)

jordbearbetningsutrustning för traktorjordbruk, men i reducerad storlek. Med en arbetsbredd på 665 mm för enbetskörning passade den mindre markenheter, som familjens köksträdgård eller små områden som odlas med syfte att öka biodiversiteten.

På samma ram var olika varianter möjliga: Från en enkel fjäderharv med fem pinnar, till en tallriksharv med åtta tallrikar i två motstående rader eller en kombination av båda redskap. Dessa redskap kunde dessutom följas av antingen en stång med fasta harvpinnar eller en nydesignad smulnings-vält (eng: crumbler roller) tillverkad av det franska företaget Otico. Dessa vältar är baserade på den så kallade FARMFLEX®-teknologin, en semi-ihållig struktur av gummi vulkaniserat på stålrummor, som inte behöver blåsas upp och därför är punkteringssäker. Precis som de traditionella Cambridge- eller Crosskill-vältarna skapar slitbanorna på Oticos kilringsrullar en texturerad markyta vilket förebygger jorderosion. För användning med dragdjur har de traditionella gjutjärns-vältarna en stor nackdel, vilken är det anseende oväsen som skapas så snart metallringarna börjar rulla och skaver mot varandra. På grund av stål-/gummikombinationen rullar den nya välten nästan helt utan oljud, en fördel som inte skall underskattas i relation till djurvälfaerden.

Under arbetet med ovan nämnda såbäddskombination på olika testfält i Luxemburg, Italien och Tyskland visade sig kombinationen med tre fjädersharvspinnar längst fram, fyra tallrikar i mitten och gummivälten där bak vara den bästa för en intensiv jordbearbetning. Dock visade det sig att denna kombination också under vissa arbetsförhållanden medför en grundläggande motsägelse. På jord som var täckt med skörderester eller ogräs tenderade de tre harvpinnarna längst fram, vilka är monterade på kort avstånd från varandra för att bearbeta marken mellan de efterföljande fyra tallrikarna, att täppa igen väldigt snabbt. Dessutom pressade välten de ogräs som harvpinnarna dragit upp tillbaka ned mot jorden, så att de kunde gro igen, förutsatt att jorden var tillräckligt fuktig under de följande dagarna.

Vanligtvis genererar vältar bäst arbetsresultat på halvtorr eller torr jord. På våt jord vore dock, hellre än ett kombinerat redskap, en vanlig kultivator till mer hjälp för att bryta upp jorden först, och sedan låta den torka inför vidare bearbetning, såning eller plantering. Dessutom visade de upprepade testserierna att såbäddskombinationen harvpinnar-tallrikar-vält, på medeltung jord, även för sin blygsamma arbetsbredd, med en total dragkraft av 1,032 kN krävde en väldigt hög draginsats av hästen.

Vad vi lärde oss av denna lektion var att vi i designen av moderna hästdragna redskap hellre borde se tillbaka till dåtiden, de hästdragna redskapen från 50-talet, än titta på grannens traktordragna utrustning. Med detta bestämdes det att dela upp denna kombinerade prototyp igen, använda den som en igentäppningsfri tallriksharv för enbet, och omdesigna en helt ny enbetsvält. Detta för en bättre återpackning av jorden omedelbart före såning eller plantering och/eller för att åstadkomma bättre jorkontakt för fröet därefter. Båda är grundläggande krav för optimal groning. Det senare kan också vara nödvändigt på våren för höstsådd efter en kall vinter med frusen mark. Dessutom kan sniglars fortplantning minskas genom att undvika större håligheter i den vältade jorden.

Av den ovan nämnda dragkraften på 1,032 kN krävdes exakt 60% för att dra endast välten utan några harvpinnar eller tallrikar mot jorden. Därför var målet för den nya välten, SmP Kombi-Roll 2.0, optimerade dragegenskaper. Med en större arbetsbredd, genom att addera ytterligare två välttrullar i versionen SmP Kombi-Roll 2.1 borde den nya välten också kunna arbeta på större fält eller till och med på gräsmark.

Tester och framtidsutsikter

För att göra hela redskapet så lättstyrt som möjligt är dragkulan för de bakre vältarna placerad precis över lastcentrum på den främre välten. Detta gör att den främre välten svänger fritt på vändtegen utan att gå emot de två bakre vältarna.

Faktiskt medger det faktum att draget kopplas direkt i välten, med hjälp av skaklar i skandinavisk stil gjorda i DN32 rostfritt stål, optimering av draglinjen genom att den går genom vältens lastcentrum, vilket är detsamma som axelns mitt. Med denna set-up undviks så kallade parasitkrafter i redskapet, vilka skapar ytterligare last på djuret men inte bidrar med något till själva det utförda arbetet. Dessa oönskade krafter kan uppstå i djurdragna redskap, t.ex. på förställ som drar jordbearbetningsredskap eller vältar, när belastningsmoment skapar extra friktionskrafter som ökar draginsatsen eller en lastöverföring till selens däckel eller collar/lokor som medför en extra och onödig fysisk belastning för djuret.

Tyngden i skaklarna på den nytvecklade välten uppgår till endast 6,5% av redskapets totala vikt på 162 kg, dvs 10,5 kg. Detta låga värde upp-

nås genom att den bakre korskopplingen av redskapets ram är byggd av solid 50 mm rundstav av stål, och därmed utgör motvikt till skaklarna och deras parallelogramupphängning. Den främre delen av ramen är gjord av stålrör som bara har 2 mm tjocka väggar. Denna skakeltyngd är, för versionen med bara en vält, oberoende av dragkraften, eftersom alla krafter är i jämvikt i vältens lastcentrum i alla arbetssituationer. Tyngden i däckeln kan till och med minskas på trippel-vält-versionen, eftersom de två bakre vältarnas extra dragkraft skapar ett lätt lyft i skakeln genom vridmomentet runt lastcentrum på den främre välten. Det är den 360 mm långa vertikala armen mellan skakelfästet och vältens centrum som gör att den extra dragkraften lyfter framändan av skaklarna litegrann. Detta resulterar i en tyngd i däckeln på bara 1,3 kg. Trots denna väldigt låga skakeltyngd låg skaklarna stabilt under alla arbetsförhållanden. De ovan nämnda värdena för skakeltyngden uppmättes under användning på trädgårdsjord med grov struktur efter veckor av torka. Ett gott exempel på att teori möter praktik är när två extra vältar adderas efter den främre välten och detta exakt tredubblar hästens draginsats, och därmed, för en arbetsbredd på nästan 2 m, ut-

Förberedande av såbädd med SmP Kombi-Roll 2.1 med tre vältar med svenska ardennervalacken Loke i Tuntange, Luxemburg. (Foto Paul Schmit 2020)

gör en måttlig arbetsbelastning på hästen under alla arbetsförhållanden. Dragkraften för versionen med tre vältar, vilken väger 406 kg, blir på trädgårdsjord 0,636 kN, vilket är inom acceptabelt intervall.

Förutom med sin vikt, precis som släta vältar gör, smular kilringsvälten också sönder större jordklumpar med de skårade stålringarna. Dock, till skillnad från vid användning med traktor, där hastigheten och därmed smulnings-effekten lätt kan anpassas, bör användandet av denna typ av vält med draghästar begränsas till lätta eller medeltunga jordar. Förutom denna smulande verkan, bör ovan nämnda stålringar också rengöra gummivälten, när de genom sin ovala form rör sig oberoende av den cylindriska gummivälten. Dock kommer denna oberoende rörelse endast till sin rätt vid högre hastigheter än draghästens. Särskilt på våt mark kan välten samla på sig jord.

På versionen med tre vältar garanteras en bra anpassning till markförhållandena genom den ISO-standardiserade 50 mm dragkulan. På- och avkopplingen kan göras snabbt och lätt, vilket gör att man kan använda singel-välten för mindre trädgårdsremsor under växtsäsongen och på bara några sekunder byta till versionen med tre vältar för större markstycken.

Ramens sidosektioner är gjorda i laserskuret Domex-stål. Detta högkvalitativa stål är från den svenska ståltillverkaren SSAB. Stålet har små andelar mangan och kol men tillsatser av titan, vanadin och niob vilket ger extremt hög hållfasthet.

Vältning efter plantering av buskbönor med SmP Kombi-Roll 2.0 med en vält med svenska ardennerstoet Jasmine i Tuntange, Luxemburg. (Foto Cathy Laroche 2017)

Detta gjorde att materialtjockleken på sidopanelerna på de tre vältarna kunde reduceras till endast 4mm. Faktum är att vält-prototyperna SmP Kombi-Roll 2.0 till 2.2 bör möjliggöra utvärdering av användbarheten hos denna typ av stål i moderna hästdragna redskap. Under arbete kunde en liten vridning av ramens sidosektioner observeras, särskilt under snäva svängar på vändtegen, men den höga elasticiteten i stålet gör att delarna hittar tillbaka till sin ursprungliga form igen.

Generellt måste användande av traktorredskap eller delar av dessa till arbete med dragdjur kritiskt ifrågasättas. Inte bara relaterat till själva resultatet av arbetet, utan också till överdimensionerad materialtjocklek och totalvikt. Nya material kan hjälpa till att reducera vikten och förbättra funktionaliteten hos moderna hästdragna redskap, och därigenom också den dragkraft som krävs.

Paul Schmit
www.schaffmatpaerd.com
schaffmatpaerd@pt.lu

Medlemskap

Moderna Hästkrafter är en medlemstidning för föreningen Sveriges Hästkörare, som kommer ut med 4 nummer om året.

Medlemsavgiften är 390 kr/huvudmedlem +20kr/familjemedlem och betalas årligen.

Medlem blir du enklast genom att gå in på www.hastkorare.se, klicka vidare till "medlemskap" och fyll i formuläret. Därefter kommer en faktura på medlemsavgiften. Har du inte tillgång till internet erlägger du avgift på nedanstående bankgiro med namn och adress tydligt textat, även namn och födelseår på ev. familjemedlemmar.

När avgiften är erlagd kommer en bekräftelse på

medlemsskapet samt informationsmaterial om föreningen.

Därefter får du Moderna Hästkrafter hem i brevlådan fyra gånger per år, så länge du är medlem!

Bg 5727-1975

OBS! Om du bor utanför Sverige betalar du genom att använda vårt IBAN-nummer.
Swift/bic: SWEDSESS
IBAN nr: SE 2880000823961532061098

Föreningen
**SVERIGES
HÄSTKÖRARE**

STALLTIPSET

Har du något tips du vill dela med dig av i kommande nummer? Skicka in till redaktionen!

Saxa stockar effektivt :)

Här kommer ett tips att använda när ni "saxar" ut inte alltför grova stockar. Gör en liten våg, ungefär en halv meter bred, med en ögla i respektive ände att fästa släpsaxarna i. Fäst en kort kätting mellan den korta och den vanliga svängeln. Med två saxar fördubblas kapaciteten och den korta vågen gör att stockarna ringlar sig fram. Det dyraste i det här tipset är den extra saxen som behövs!

Tom

Dassbett

Jag har ett utedass som jag använder kontinuerligt och har hittat ett utmärkt sätt att nyttja ett hästbett.

Om man pratar tyska så blir det "das bett" i bestämd form. När rullen är slut demonteras den kvarvarande pappullen enkelt genom att lossa kedjan och dra ut rullen. Sen är det bara att träda på en ny komplett rulle på kedjan och åter fästa den.

En trevlig interiördetalj på dasset som skapar tankar och funderingar runt hästen medan jag väntar på resultat under frigolitsitsen.

Vid pennan
Lasse Hellsten

Blädning med häst i sumpskog - ett perfekt koncept

Text och bild: Lasse Hellsten

Jag hade ett område med sumpskog på knappt en hektar. Där fanns fina stora granar och tallar samt lite löv. Vad skulle jag göra med detta? Jag hade hört om att man istället för att slutavverka kan ta ner de mogna träden och låta de andra stå kvar. Detta innebär att man inte behöver gallra så som det gallras inom trakthyggesbruket, uttag sker istället genom blädning av de mogna träden. Så fick det bli. Jag kontaktade Moelven skog

som jag har lite kontakter med. En representant från Moelven kom och tittade och tyckte det var ett spännande projekt och vi skrev ett avtal. Han var mest intresserad av så kallade vänerblock, som används i tillverkningen av plywood i deras fabrik i Gullspång. Dessutom var det givetvis en hel del timmer och massaved. Jag hade drygt 40 träd som var mogna varav huvudparten var stora granar.

Sen kom frågan hur jag skulle avverka dessa träd. Att köra med maskiner var omöjligt då det var så kallad sumpmark i form av en torvmosse. Eftersom jag i min bekantsskapskrets har både huggare och hästfolk så fick det bli denna lösning. Två huggare, Per Madestam och Johan Hult kom och inventerade skogen och de träd jag hade märkt ut. De lade en offert som accepterades och ett datum i januari sattes. Hur skulle jag få ut alla stockar som inte var av den klena sorten? Det fanns en del riktiga bamsingar. Eftersom jag har två hästkompisar, Charlie Blomqvist och Martin Samuelsson, som har belgare och ardennerhästar så blev detta inget problem. Ja, mina gotlandsruss fick även de ställa upp, de drog ut russpinnar, som blev mest massaved. Hästarna som användes hette Viktor (belgare), Big Boy (belgare), Dolly (belgare/ardenner), Hoss (ardenner), Custor (ardenner), Freja (ardenner) och mina russ Lojstark och Lojstaphan. Det var en otrolig bra skola för både hästar och kuskar vad gäller samspel och tillit.

Det mesta kördes ut med sax och en del med en stor timmerkälke. Ibland fick vi spänna för ett par för att få ut de största som kanske vägde närmare ett ton. Det finns en otrolig kraft i dessa stora hästar, ja, även i de små. Det fälldes och drogs ut i ca fyra dagar, med fina fikapauser i skogen vid öppen eld. Här behövdes inga gymkort för musklerna eller sömntabletter för en god sömn. Den sista biten, ca 300 m, var en liten väg och denna sträcka kördes timret med traktor och en griplastarvagn. Vi lade stockarna efter vägen så att det bara var att hämta. När allt var klart låg det 32 m³ fub vänerblock, 28 m³ fub timmer och 12 m³ fub massaved redo vid stor väg för hämtning med timmerbil. Ekonomiskt gick det ihop med en vinst och i skogen syntes det bara att det var mer ljus, en massa kvistar och en och annan hästskit. Jag fick lite blodad tand och körde ut ytterligare ca 25 m³ med häst. Det var så kallade riskträd som fällts av Svenska kraft-

nät under en kraftledning. De låg även de i en sumpmosse. Vi fick bygga några kraftiga broar över diken för att hästarna skulle kunna ta sig till upplägget. En belgare gick nästan ner sig då han trampade igenom. Att köra på en torvmosse är som att köra på chokladpudding. Mossen består av en ca 30 cm tjock svål som gungar när man kör. Om hästen går igenom blir det som kvicksand. Det var intressant att se hur hästarna visste var de skulle sätta hovarna. Som kusk var det viktigt att inte lägga sig i för mycket. Den kortaste vägen var inte alltid bäst.

Nu har jag fått uppleva två fantastiska äventyr där jag lärde mig en hel del och framförallt fick en bättre relation och förståelse till mina hästar. I efterhand har jag dragit hem en del mindre spill som ved, så nu är även den biten fixad.

Så tillverkas en arbetssele

Text & bild: Emely Lönnberg,
utbildad sadelmakare och kusk

Del 3. Val av däckel; ritningar, mallar och planering av utskärning

Tanken med denna följetong är att ni ska få en bild av hur det går till när en arbetssele tillverkas, från val av material till färdig sele, samt gå igenom några olika typer av lokor/bossor. Det finns en rad olika typer av lok-/arbetssele men jag kommer i den här artikelserien att fokusera på en typ av arbetssele som är ganska vanlig. Jag har i tidigare delar gått igenom mätning av hästen samt olika varianter av lokor och bossor. I denna del ska jag gå igenom hur man planerar arbetet, gör ritningar och mallar samt hur man väljer vilken del av lädret man ska använda till vad. Men först börjar vi med att titta på några olika varianter av däcklar.

Val av däckel

Vilken däckel man bör välja handlar i första hand om vad man ska utföra för typ av körning med sin sele.

Bågdäckel arbetssele

Bågdäckel

Bågdäckeln är den vanligaste och i mitt tycke den mest användbara däckeln. Den har en båge över ryggen vilket ger gott om plats för eventuell manke och däckelputorna hamnar på ryggmuskulaturen utan risk för att klämma över ryggraden. Putorna är monterade med en bult i var ände av bågen och kan röra sig för att passa optimalt på de allra flesta ryggar oavsett vinklar osv. Bågdäckeln används främst till arbetssele och därmed tillsammans med en fast dragring där man fäster skaklarna lågt, som till det flesta arbetsredskap, äldre vagnar, slädar osv. Men det finns inga hinder för att använda den som kördäckel för sportkörning med hög skakelfästning. Man kan då göra lite längre däckelputor/bossor som går ner på sidan eller använda särskilda skakelöglor som fästs på bågdäckeln.

Skakelögla möjliggör hög skakelfästning även på arbetssele
Foto: Stella Nelson

Enkel läderdäckel

Den enkla läderdäckeln kan användas likt bågdäckeln till arbetsse-

Enkel däckel

lar. Den bör dock inte användas där man har tyngre vikt i skaklarna men fungerar utmärkt vid tillexempel parkörning. Den är likt bågdäckeln flexibel och man behöver inte fundera kring någon vinkel. Dock riskerar den att trycka över ryggraden då den inte blir högre över manken/ryggraden än bossornas höjd. Den är mycket enkel i konstruktionen.

pardäckel med fast järn.

Fast järn.

Fast däckel/Kördäckel

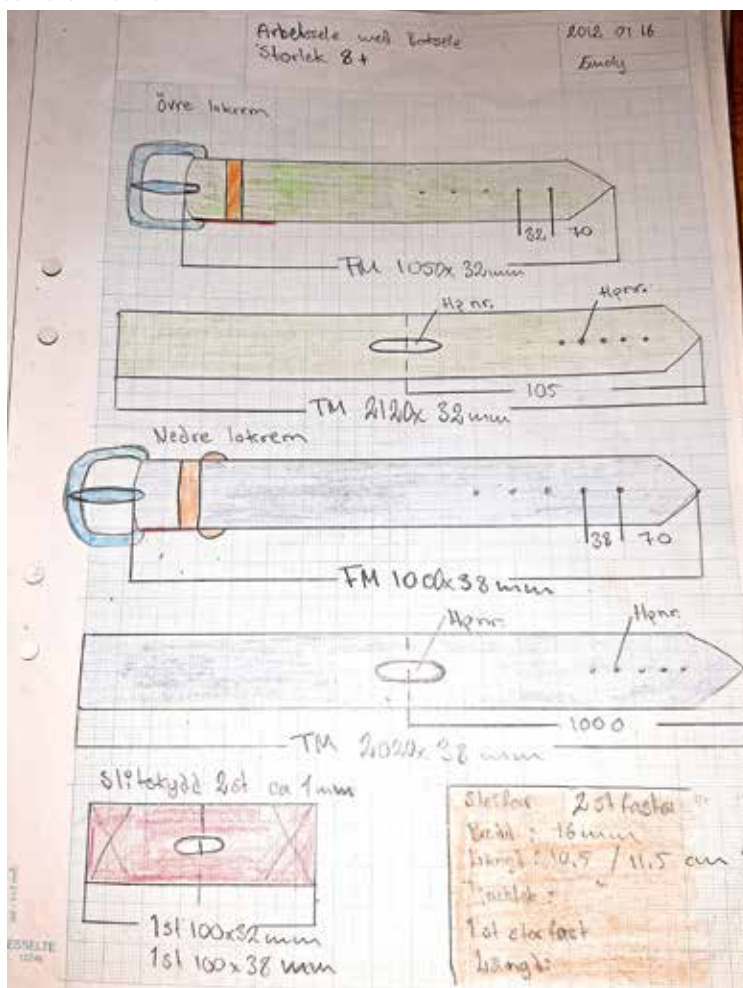
Fasta däcklar har ett fast järn. Järnet är ofta insytt mellan bossan och ett överläder som täcker järnet. Järnet kan också vara utanpåliggande och då fäst i däckeln endast med tömringar och bult. Utanpåliggande järn är ofta läderklädda.

Man behöver här tänka på att vinkeln på järnet behöver matcha vinkeln på hästen. Det finns många varianter av fasta däcklar, de är vanliga på dom traditionella bröstselarna för olika typ av sportkörning men också på äldre åk-/kyrkselar.

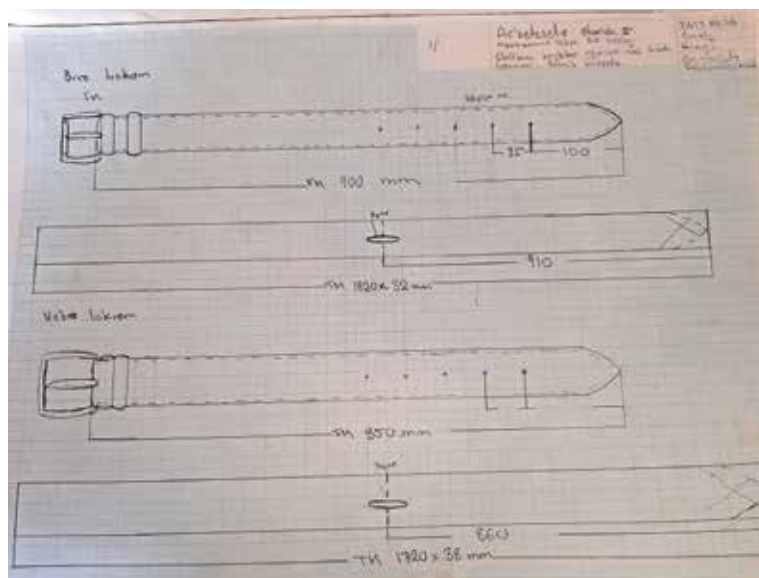
Ritningar och mallar

Den selen ni får följa här kommer att vara en klassisk arbetssele med raka lokor och bågda däckel.

När man mätt hästen och bestämt sig för modell av sele så är det dags att göra upp en plan för hur arbetet ska gå till, man kan med fördel skriva en arbetsbeskrivning där man skriver ner i vilken ordning man ska göra sakerna, vilka remmar som ska skäras ut osv. Den kan vara till stor hjälp framförallt om man i framtiden ska göra fler selar. Ritningarna kan ibland kännas onödiga men det är bra att rita upp remmarna, måttsätta, tänka till hur mycket extra man behöver på remmen osv. På ritningen anger jag tillskärningsmättet (TM) vilket är det mått som anger hur lång rem jag ska skära ut, var jag ska slå hål för söljor, var remmen behöver skiftas (tunnas ut) osv. Jag gör även en ritning på hur remmen ska se ut som färdig, med avstånd mellan eventuella hål och sleifar samt färdigmättet (FM). Det mått jag har mätt på hästen brukar jag utgå ifrån som mittenhål. Utifrån mittenhålet kan man ha olika många hål åt vardera håll att ställa om till beroende på vilken rem det är. Ritningar görs på samtliga remmar. Jag brukar också rita upp en skiss på selen i sin helhet.

Ritning av övre och nedre lokrem med färgkodning.

Ritning av övre och nedre lokrem utan färgkodning.

Mallar görs på delar som inte har en rak form, som till exempel bossor och putor, där gör man en mall för ovasidan samt en för fodret (undersidan av bossan/putan). På mallarna ritas man till exempel ut eventuella passmarkeringar, där över- och underdelen av bossan ska mötas så att bossan inte blir snedsydd, man kan även märka ut för hål och andra saker som ska göras på den aktuella delen.

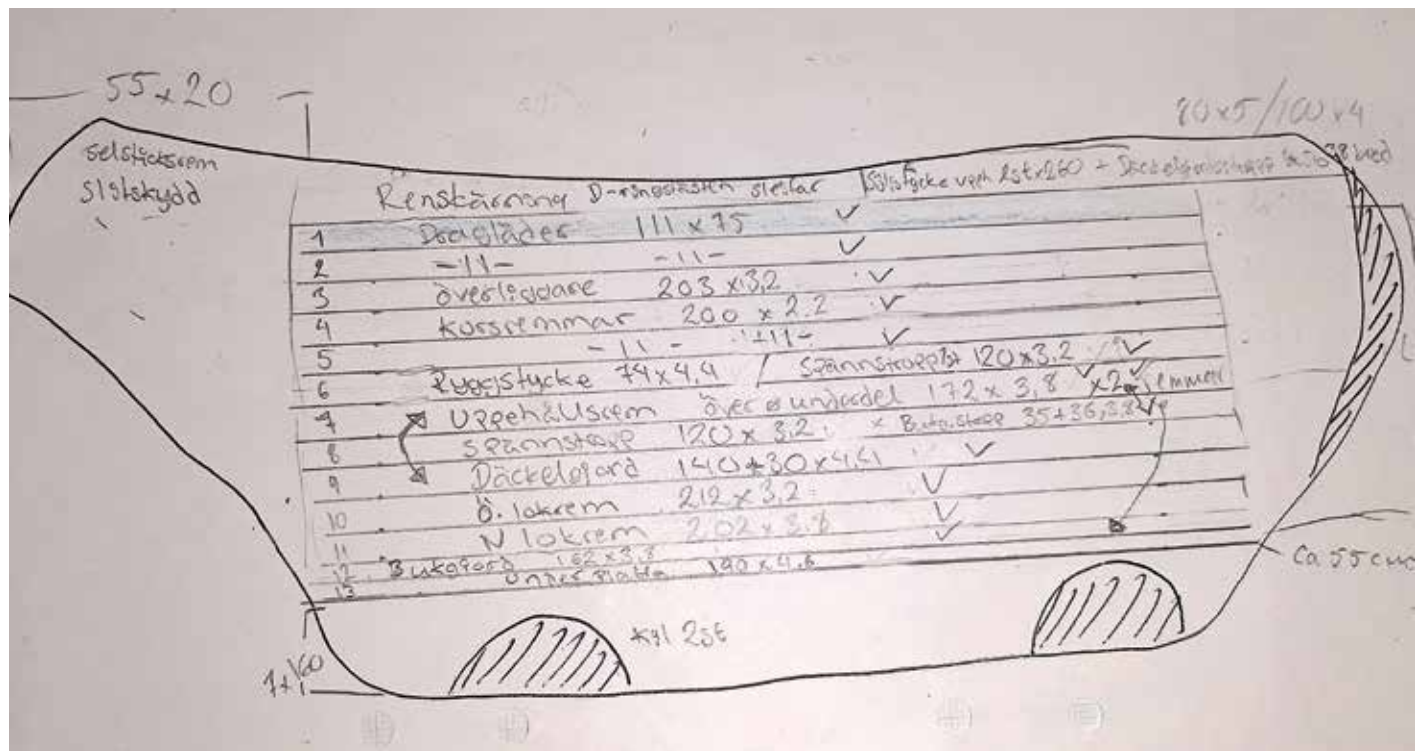
Planering av utskärning

Innan man börjar med utskärning av remmar och delar så är det bra att rita upp den hud man har och planera vilken del av lädret som används till vad. Ryggen på djuret är den starkaste delen på huden

och den vill man använda till remmar som ska tåla mycket vikt/drag. Exempel på remmar lämpliga att tillverka av rygghud är dragläder, uppehållsremmar samt remmar som är enkla (ryggstycke, tömmar m.m.). Ju längre ned mot buken på läderhuden man kommer desto mjukare och mer töjbart är lädret. Mjukare och mer töjbart läder kan användas till dubbelsydda remmar som inte kommer ha så mycket vikt i sig.

Mall med passmarkeringar.

Utskärningsschema.

STALLTIPSET

Har du något tips du vill dela med dig av i kommande nummer? Skicka in till redaktionen!

Åtgärda axialglapp

Jag har vid ett flertal tillfällen fått frågan hur man kommer till rätta med det axialglappet som blir på gamla slättermaskiner, hjulräfsor, såmaskiner och liknande. Det man ser är att hjulen går att flytta in och ut på axeln vilket kan se läskigt ut, men det finns inte någon risk för att hjulet trillar av.

Hissa upp maskinen och ta bort sprinten på centrumkåpan, som ofta ser ut som en mutter (bild 1).

Innanför kan det finnas tunna brickor (shims, bild 2).

En variant är att sätta i fler eller tjockare shims men om du tittar noga på centrumkåpan ser du att hålen till sprinten sitter på olika avstånd beroende på hur du vrider den (bild 3).

Det går alltså i viss utsträckning att välja hur lite glapp det ska vara. (Vad är skillnaden mellan spel och glapp? Det fick vi lära oss på seminariet förra året.)

Har man problem med "spärrmuffarna" på hjulen, vilket är ganska vanligt, får man dela på hjulnaven. Allting sitter därinne och det är alltid en bra idé att göra rent och smörja. Spärrmuffarna är det som smattrar när man svänger med slättermaskinen och som gör att det är hjulet som roterar fortast som driver kniven.

Lycka till!
Tom

1.

2.

När centrumkåpan tagits bort syns shimset.

3.

Hålen till sprinten sitter på olika avstånd.

Föreningen Sveriges Hästkörare på

Elmia wood

2-4/6 2022

Föreningen Sveriges Hästkörare fick i år möjligheten att ha en monter på Elmia Wood, i en skogsdunge som gjord för hästkörning. I montern vill vi visa hur skogskörning med häst går till. Flera olika släpande redskap finns utställda såsom domänkälke, gropfolkekälke, VSA-kälke, bandkälke, ett förställ med vinsch från Orsavagnen, en lunningsbåge, linor och saxar, ett böjledrag, samt en skogsvagn och en griplastarvagn. Virke i olika högar ligger spritt i montern, så här är det bara att börja köra. Det finns också möjlighet för besökarna att prova på att lägga en lunnbänk, detta blev en riktig succé, kanske några framtida hästkörare? I monterställt finns information och tidningar som Moderna Hästkrafter, information från ardennerklubben, Föreningen Nordsvenska Hästens tidning samt kepsar. Och monterpersonal som kunde bistå hästkörarna med allt från framförställ till hö. Någon fungerade som "inkastare" i montern och någon justerade spellistan med hästrelaterad musik med allt från hästjazz till min lilla ponny.

Dag 1 är det fyra hästar med i montern. En nordsvensk och tre ardennerhästar. De tre ardennerna är rutinerade, nordsvensken lite mindre rutinerad. Kuskarna kör runt i montern som en slinga och byter redskap efter hand och även last. Allt för att visa redskapens användningsområden samt lastningsmetoder. Däremellan binds hästarna upp vid ett krubbsträck ut mot besökarna för att vila, äta och ta emot klappar. Många besökare framför allt på förmiddagen, och många spännande möten med gamla hästkörare, körhästintresserade och rasintresserade, men också helt nya potentiella hästkörare, som höll sig kvar länge i montern. Samtal på bristande engelska och "tyska" med

hästkörare från Kroatien, Tyskland, Finland och Schweiz, alla med historier att berätta. Allt från barndomens arbetshästar till olika selutföranden och anspänningar.

Dag 2 kommer ytterligare två nordsvenskar, så då är det sex hästar i gång vilket fungerade perfekt. Flera besökare är imponeras av att hästarna är så lugna trots att några är unga och orutinerade. I montern bredvid hölls arborister uppe i träden, barn med ballonger, barnvagnar, motorsågar, en som flög över oss med en fallskärm och en propellermotor, och såklart massor av besökare. Många vill få tips om redskap, och många idéer bollar. Några frågar efter körkurser och hur man kommer i kontakt med en hästentreprenör för inkörning av häst eller grönyteskötsel. Flera berättar om en dröm om en egen körhäst till sin egen skog eller gård. Hästarna klappas av nyfikna, lite avvaktande barn och deras nostalgiska föräldrar. Samtal med rumäner, danskar och norrmän, fick en fråga om att sälja en häst för halvfjärs, inte den blekaste aning om vad det är men

det lät lite snällt så tackade nej.

Dag 3 kommer fyra nya nordsvenskar, en ardenner samt två nordsvenskar åkte hem. Så sju hästar totalt i montern. Fungerar alldeles utmärkt, och gör att vi kan ha hästar i gång när några andra vilar. Vädret är strålande och det är så många besökare med många spännande frågor så att huvudet börjar kännas fullt. Våldigt många kommer in i montern för att se på redskapen, prata om hur hästkörning i skog står sig emot skogsmaskiner, klimat och inte minst glädjen i att jobba med hästen som arbetskamrat. Kommuner och bland annat Skogsstyrelsen visade stort intresse och ville ha kontakt med hästentreprenörer. Tror vi har sålt in körhästen som skogsarbetare, i alla fall hos en del. Enligt flera besökare var vår den bästa montern på hela Elmia. Elmia 2022 präglades av skrott och samtal i likasinnades sällskap.

Åsa Zetterquist

Radannons

Till Salu!

Liten, lätt griplastarvagn från Orsavagnar.
Rexon 30-70-kran som når 3,8 meter.
Briggs & Stratton-motor.
Enbetsskakel och parrede samt dragstång för kulkoppling.
Även sittbänkar, om man vill skjutsa folk, följer med.
Allting i mycket fint skick.
80 000:- omomsad.

Ring Mats Sjöberg 070 385 00 73 för mer information

Insändare

Rapport från Sveriges hästkörare Skaraborg

Inskickat av: Jenny de Carvalho, distriktsombud Skaraborg

Manifestation mot provskjutningar över och gruvbrytning vid Vättern

Föreningen Rädda Vättern åkte som en manifestation runt sjön för att skapa opinion mot provskjutningar över vattnet och gruvbrytning, som förstör sjö och mark. Vi blev tillfrågade att föra deras representant med budkavlen in till Hjo centrum och med hästar och musik skapa uppmärksamhet kring detta. Medverkande från vår förening Shk var Per Madestam med sin kuskpraktikant Karin Sunnergren och Diana Viske på flöjt bakom den ena nordsvensken, Frej. Vid Lill-Tures tömmar satt undertecknad med Anders Larsson och på flaket folk från Rädda Vättern, Naturskyddsföreningen och på slutet en damkör från Svenska kyrkan i Hjo.

Slätter

I Hjo har kommunen flera år anlitat Per Madestam för att slå stadsnära ängar med häst på sensomaren. Även norra Skaraborg fick besök av Pers slätterteam, där Granviks byalag fick sina ängar slagna och hässjade för 5:e året i rad. Slätterlaget bestod förutom av Per och nordsvenskarna Frej och Lill-Ture, även av kuskeleven Karin Sunnergren och Jenny de Carvalho med ardennern stor-Ture.

Per Madestam med Diana Viske som medhjälpare och musikanter bakom nordsvensken Frej. Foto: Karin Sunnergren

Per Madestam med budkavlen i handen och Anders Larsson. Nordsvenskarna Frej och Ture i bakgrunden. Foto: Karin Sunnergren

Frej+Lill-Ture och Karin, stor-Ture och Jenny i Granvik. Foto: Gabriella Andersson.

Stor-Ture och Jenny, Frej och Per, Lill-Ture och Karin i Hjo. Foto: Mia Madestam

Distriktsombud

VAD FINNS DET FÖR HÄSTKÖRARAKTIVITETER I DITT DISTRIKT? KAN MAN ARRANGERA NÅGOT FÖR MEDLEMMAR I DITT OMRÅDE? KURSER? TA KONTAKT MED DITT DISTRIKTSOMBUD.

Blekinge, Matilda Svetoft, Ronneby, 072-5065049, matilda.svetoft@live.com

Dalarna, Karolina Andersson, Älvdalen, 0703520976, karolinalarsson@live.se

Gotland, Ellen Norrby, 073-5675504 valdebrukshastar@gmail.com

Gävleborgs län, Anders Svensson, Hudiksvall, 0650-250 28, ante.kusk@gmail.com

Göteborg och Bohuslän, Peter Andersson, Svanesund, 070-655 69 07, hogenshovslageri@hotmail.com

Halland, Jessica Bergqvist, Grimeton, 070-662 72 37, breavad@gmail.com

Jämtland / Härjedalen, Marie Lidvall, Föllinge, 073-182 44 06, marielidvall@hotmail.com

Jönköping, Jan Bång, Gislaved, 0371-134 25, bangsskogsservice@gmail.com

Kalmar, Thomas Emrin, Voxtorp, 0733 73 33 05, thomas@holam.se

Kronoberg, vakant

Medelpad, Lennart Östberg, Specksta, 070 395 09 50, jansaslennart@yahoo.se

Norrbotten, Therese Segerlund Wasserman, Luleå, 070-627 97 62, markus.segerlund@vattenfall.se

Skaraborg, Jenny de Carvalho, Tibro, 0730-251289, jenny.carvalho@svenskakyrkan.se

Skåne, Anders Blomberg, Perstorp, 0733-148345, anderspivo@gmail.com

Stockholm, Sara Mattsson, Tyresö, 070-439 57 24, sara.mattsson@live.com

Södermanland, vakant

Uppsala, Camilla Perhult, Alunda, 070-2876316, camillashastentreprenad@hotmail.com

Värmland, Carita Flod, Arvika, 073 - 829 04 46, caritastrand@msn.com

Västerbotten, vakant

Västmanland, Arne Persson, Möklinta, 0224-82016, draghasten@gmail.com

Ångermanland, Jan-Ove Lundqvist, Arnesvall, 070-3092639

Älvsborgs län, Inger Tegemyr Sköldén, Nygård, 0703-380 305, skoldens@telia.com

Örebro län, Isabella Norén Creutz, Kils-Vallby, 070-720 28 77, isabella.creutz@gmail.com

Östergötland, Kjell Brinkby, Vikingstad, 0730-978 527

DISTRIKTSOMBUD

Meddela länets kommande aktiviteter till redaktionsgruppen på redaktor@hastkorare.se så kommer de med på distriktens info-sida. Om du är distriktsombud och vet att du inte har gett oss din mailadress, maila den till oss så läggs du till i maillistan.

Möt hösten i FSHKs profilkläder!

Piketröja

Vit eller olive med loggan som brösttryck i originalfärg resp. vitt. Pris: 369 kr
GOTS-certifierad piké i 95% ekologisk Fairtrade bomull och 5% elastan. Knapparna är tillverkade av återvunna knapprester. Dessutom är nackband och slits tillverkade i samma material som pikén, för att undvika inblandning av andra material och därmed underlätta återvinnningen den dag plagget är uttjänt. Pikén har en modern passform med framflyttad axel och något smalare ribb på ärmslut. Snygga flatlockstickningar på axel och ok.

Invändigt nacktryck med miljömärkning.

Dammodellen har längre knappså för kvinnligare look.

Herr: Storlekar: XS-S-M-L-XL-XXL-XXXL-4XL. Art.337.

Dam: Storlekar: XS-S-M-L-XL-XXL. Art. 339

Softshelljacka

Grå/grön med loggan i grönt som ryggbtryck. Pris: 1.485 kr

En flexibel och mångsidig softshelljacka med justerbar huva. Jackan är designad för att ge dig maximal rörelseförmåga och är tillverkad i ett tyg som är både stretchigt, vind- och vattentätt. Förlängt rygglut. Justerbar i nederkant med dragsko. Justerbara ärmavslut med kardborre. Fast, justerbar luva.

Storlek:XS-4XL(unisex). Art.4949.

T-shirt

Loggan i originalfärg som stort brösttryck. Pris: 99 kr. T-shirt har en något smalare passform och finns i färger: vit, khaki eller latte. Ribbad kant i halsen med elastan.

Herrmodellen är rundstickad.

Dammodellen har sidsömmar.

Herr: Storlek: XS-4XL. Art.029030.

Dam: Storlek XS-XXL. Art.029031

Keps

Grå med loggan tryckt i originalfärg på vit botten. Pris 109 kr

Keps med platt krona, kantband runt om och lufthål i metall för extra ventilation. Kort skärm och skön passform. Justerbar med kardborrespänne bak. Material: Borstad bomullstwill. One size. Art.246

Alla priser inklusive moms. Fraktagift 120 kr på order under 999 kr.

Beställning: Via telefon 0504-10683 eller e-post: martin@glk.se

GLK i Tibro AB, Box 183, 543 35 TIBRO - www.glk.se

www.hastkorare.se

I NÄSTA NUMMER:

Årets sista MH kommer som vanligt att vara en almanacka. Skicka in dina bästa bilder till redaktor@hastkorare.se. Bilderna behöver vara av god kvalitet så tänk på att bilderna inte får ha skickats via mms eller messenger innan de skickas till redaktören.

Välj den högsta uppladdningsstorleken när bilderna ska bifogas och dela upp bilderna i flera mail om de inte får plats i samma mail. Skriv gärna en bildtext och uppge namn på kusk, häst samt fotograf. Vi ser fram emot ditt bidrag!

Vi i redaktörsgruppen vill samla på oss roliga historier på tema häst/körning. Skicka gärna in ditt bidrag!

Manusstopp för MH nr 4 2022: 5e nov, planerad utgivning: 9 dec